

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО»
методичні поради та завдання

Харків
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО»
методичні поради та завдання

для студентів II курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
денних факультетів

Харків
2021

Індивідуальна робота з навчальної дисципліни «Ораторське мистецтво»: методичні поради та завдання для студентів II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» денних факультетів / уклад.: М. П. Требін, Г. П. Клімова, В. Д. Воднік та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 25 с.

У к л а д а ч і: М. П. Требін,
Г. П. Клімова,
В. Д. Воднік,
О. В. Волянська,
О. Ю. Панфілов,
І. В. Підкуркова,
В. Л. Погрібна,
І. О. Поліщук,
О. М. Сахань

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2021

Приєднання України до Болонської угоди суттєво змінило парадигму сучасної освіти, у зв'язку з чим значна увага стала приділятися самостійній роботі студентів, а саме індивідуальній, яка сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу, креативності мислення, допомагає оволодіти предметом навчальної дисципліни, розширити ерудицію, виробити навички ораторської діяльності. Із цією метою при організації даного виду роботи слід органічно поєднувати як традиційні форми навчання, так і ті, що стимулюють творчий пошук і мислення, що й дозволить усебічно підготуватися до самостійної праці. Процес навчання за цих умов набуває особистісно-орієнтованого характеру. Результат – якісно новий рівень наукової підготовки студента, уміння вільно орієнтуватися у системі знань у галузі ораторського мистецтва.

Як вид позааудиторної самостійної роботи науково-дослідницького характеру індивідуальна робота з ораторського мистецтва здійснюється у формі виконання індивідуального науково-дослідницького завдання (*далі* – ІНДЗ). За змістом ІНДЗ – це завершена теоретична та практична робота з окремої проблеми ораторського мистецтва у межах навчальної програми, що виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних і семінарських занять.

Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни «Ораторське мистецтво» включає:

- анутовання прочитаної додаткової літератури;
- написання есе, етюдів, рефератів;
- складання термінологічних словників (тезауруса);
- бібліографічний опис літератури.

Зазначені види індивідуальної роботи виконуються письмово, тому мають відповідати вимогам наукової роботи, які передбачають: дотримання правил цитування з обов'язковим посиланням на автора; адекватність переказу думки того чи іншого автора, його поглядів, ідей, висунутих проблем і положень; достовірність посилань тощо.

Оформлення роботи має бути таким:

- а) перша сторінка є титульною, не нумерується і не

входить до загальної кількості сторінок (зразок наведено у дод. 1);

б) текст друкується з одного боку стандартного аркуша через 1,5 інтервалу з полями не менше 3 см зліва, 1,5 см справа, 2 см зверху і знизу. У рядку має бути не більше 65 символів (з урахуванням літер, пропусків, розділових знаків); шрифт – Times New Roman, 14. Кількість рядків на сторінці не повинна перевищувати 30;

в) посилання на авторів літератури, що цитується, указуються у тексті у квадратних дужках, наприклад [1, с. 14], де перша цифра означає порядковий номер джерела зі списку, друга – сторінку;

г) список літератури, яка вивчається й цитується, складається з нумерацією відповідно до порядку її використання або в алфавітному порядку;

д) на останній сторінці списку літератури автор ставить дату і підпис;

е) робота має бути написана грамотно, літературною мовою;

є) надається на папері та електронному носії.

Вибір студентом ІНДЗ відбувається за погодженням із кафедрою на початку навчального семестру. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання роботи здійснює викладач, який веде семінарські заняття. ІНДЗ подається на кафедру не пізніше ніж за два тижні до закінчення навчальних занять з ораторського мистецтва.

Предметом оцінювання індивідуального завдання є виконана студентом письмова робота. За рішенням керівника ІНДЗ можливе обговорення в межах академічної групи її основних результатів.

Як індивідуальна може бути зарахована робота у студентському науковому гуртку (проблемній групі) з ораторського мистецтва, участь у студентських наукових конференціях (з опублікуванням тез), конкурсах, олімпіадах.

За виконання індивідуальної роботи студент одержує до 20 балів.

Розподіл балів з навчальної дисципліни «Ораторське мистецтво»

Модуль 1 (семінарські заняття та поточне тестування)		Модуль 2 (індивідуальна робота)	Сума
Змістовий модуль I	Змістовий модуль II	20	100
40	40		

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НИХ

1. Анутовання прочитаної додаткової літератури

Анутовання вивченої додаткової літератури є самостійною формою індивідуальної роботи студента, яка потребує відповідного ґрунтовного аналізу запропонованої додаткової літератури на основі ретельного опрацювання наукового та інших текстів.

Анотація є стислою характеристикою змісту книги, статті, інших матеріалів із формуванням власних узагальнень та оцінювань щодо предмета дослідження анотованого джерела.

Для цього виду роботи доцільно запровадити таку послідовність:

1) визначити головну проблему праці, яка анотується (як правило, вона безпосередньо пов'язана із назвою), сформулювати основне питання, на яке прагне знайти відповідь автор роботи;

2) зрозуміти, які завдання ставить перед собою автор для вирішення проблеми. Із цією метою студенту доречно спрямувати свою увагу, насамперед, на зміст, де, як правило, чітко видно структуру роботи, а отже, і поставлені автором завдання;

3) з'ясувати, що стало поштовхом для автора при написанні праці, яка анотується. Зазвичай це може бути: а) відповідь на позицію іншого автора, яка є об'єктом критики; б) відсутність чітких систематизованих уявлень стосовно досліджуваної проблеми (т. зв. «теоретична актуальність»); в) ситуація, яка виникла у суспільстві та потребує невідкладного

осмислення (тобто «практична актуальність»);

4) студент має встановити, які погляди, крім авторського, існують на проблему, що досліджується в анотованій праці, з ким полемізує автор, а також відзначити, які класифікації думок стосовно проблеми, що вивчається, існують у літературі. У разі відсутності такої класифікації студенту можна запропонувати самому зробити подібне узагальнення, принаймні з метою упорядкування матеріалу анотації;

5) анотуючи літературу, студент повинен простежити розвиток авторських міркувань, визначити послідовність і логіку викладення матеріалу, відтворивши її в анотації. Слід звернути увагу на методи дослідження, які застосовує автор, та висловити свою думку щодо їх ефективності у досягненні поставленої у роботі мети;

6) в анотації обов'язково необхідно зазначити одержані у досліджуваній праці результати та висновки автора. Слід зауважити, що ці висновки мають бути викладені точно, стисло, послідовно, щоб можна було простежити зв'язок між авторською аргументацією та підсумками роботи.

Насамкінець при анотуванні варто вказати, які перспективи подальших розвідок існують у даному напрямі, які питання автор залишає невирішеними чи недостатньо з'ясованими.

Обсяг анотації становить 5–7 сторінок.

Якщо надається анотація наукових статей (не менше трьох), то до неї додається й її ксерокопія.

Вибір монографії, статей погоджується з викладачем, закріпленим кафедрою за академічною групою.

2. Есе, етюди, реферати

Есе – наукові, критичні та інші нариси, які відзначаються оригінальністю суджень і вишуканістю форми.

Етюд – невеликий твір наукового, критичного та іншого характеру, присвячений окремій проблемі.

Реферат – стислий огляд з певними узагальненнями літературних та інших джерел, у яких досліджуються питання

однієї проблеми.

Будь-який вид індивідуальної роботи із зазначених є самостійною, завершеною роботою, що відображає наукові інтереси студента, його знання, навички, уміння й виступає формою залучення до наукового дослідження; свідченням наукової культури студента, володіння необхідними знаннями як класичної, так і сучасної літератури з питання, що досліджується, а також уміння захищати основні положення своєї наукової роботи. Компілятивність не знімає необхідності бути цілісною, завершеною, такою, що має відповідну структуру, працю, де автор повинен показати вміння послідовно, логічно викладати зміст проблеми, що розглядається. Крім того, має бути і творче осмислення, інтерпретація, тлумачення цієї проблеми, хоча б часткове її узагальнення, висловлення своєї аргументованої думки щодо способів або шляхів її вирішення.

Обираючи тему есе, етюд, реферату, слід зважати на:

- рівень особистої підготовленості, коло наукових інтересів, схильність до наукового дослідження саме ораторського мистецтва;
- важливість теми, її актуальність і рівень складності;
- можливість консультаційної допомоги кафедри.

Структура есе, етюд, реферату: вступ, основна частина, висновок.

У вступі з'ясовується актуальність проблеми, її значення, стан вивчення, необхідність проведення дослідження, формулюються конкретні завдання й мета.

В основній частині розкривається сама тема дослідження. Автору необхідно не тільки висвітлити основні проблеми обраної теми й можливе їх вирішення, а й показати різні підходи, запропонувати власну інтерпретацію, свої форми й методи вирішення поставленого питання.

Розкривати тему можна по-різному: в історичному (від минулого до сьогодення), у логічному (за головними, істотними, вузловими моментами), в актуалістичному плані (від нинішнього часу через його призму до минулого і про минуле).

У висновках наводиться узагальнення важливих

положень, резюмується, наскільки вдалося виконати задумане, вирішити заявлене у вступі.

Завершує есе, етюд, реферат список використаної літератури.

Обсяг кожного з цих видів робіт має бути не менше 5–7 сторінок.

ТЕМИ ЕСЕ, ЕТЮДІВ, РЕФЕРАТІВ

1. Предмет і функції ораторського мистецтва.
2. Роди ораторського мистецтва: загальна характеристика.
3. Соціально-політичне красномовство, його види та їх характеристика.
4. Академічне красномовство, його види та їх характеристика.
5. Юридичне красномовство, його види та їх характеристика.
6. Ділове красномовство, його види та їх характеристика.
7. Соціально-побутове красномовство, його види та їх характеристика.
8. Закони ораторського мистецтва: загальна характеристика.
9. Концептуальний закон ораторського мистецтва.
10. Закон аудиторії: суть і характеристика.
11. Стратегічний закон ораторського мистецтва.
12. Тактичний закон ораторського мистецтва.
13. Мовний закон ораторського мистецтва.
14. Закон ефективної комунікації ораторського мистецтва.
15. Системно-аналітичний закон ораторського мистецтва.
16. Історія виникнення ораторського мистецтва у країнах Стародавнього Сходу.
17. Історія виникнення ораторського мистецтва в Єгипті.
18. Історія виникнення ораторського мистецтва у Сирії.
19. Історія виникнення ораторського мистецтва у Вавилоні.
20. Історія виникнення ораторського мистецтва в Індії.

21. Історія виникнення ораторського мистецтва у Китаї.
22. Історія виникнення ораторського мистецтва у Стародавній Греції.
23. Розвиток ораторського мистецтва у Стародавній Греції.
24. Коракс – фундатор ораторського мистецтва у Давній Греції.
25. Погляди на ораторське мистецтво Сократа.
26. Погляди на ораторське мистецтво Платона.
27. Погляди на ораторське мистецтво Аристотеля.
28. Погляди на ораторське мистецтво Демосфена.
29. Образ оратора у трактуванні діалектиків.
30. Образ оратора у трактуванні софістів.
31. Історія розвитку ораторського мистецтва у Стародавньому Римі.
32. Погляди на ораторське мистецтво Марка Тулія Цицерона.
33. Погляди на ораторське мистецтво Марка Фабія Квінтіліана.
34. Антична риторика: загальна характеристика.
35. Розвиток ораторського мистецтва у Середньовіччі.
36. Великий релігійний проповідник Василь Великий.
37. Великий релігійний проповідник Григорій Богослов.
38. Великий релігійний проповідник Іоанн Златоуст.
39. Погляди на ораторське мистецтво Святого Августина.
40. Погляди на ораторське мистецтво Пилипа Меланхтона.
41. Розвиток ораторського мистецтва у добу Відродження.
42. Розвиток ораторського мистецтва у Новий час.
43. Розвиток ораторського мистецтва у Російській імперії.
44. Погляди на ораторське мистецтво М. В. Ломоносова.
45. Внесок А. Ф. Коні у розвиток судового красномовства.
46. Внесок Ф. Н. Плєвако у розвиток судового красномовства.

47. Внесок П. С. Пороховщикова у розвиток судового красномовства.
48. Внесок О. І. Урусова у розвиток судового красномовства.
49. Сучасний стан розвитку риторики.
50. Основний зміст «неориторики» Х. Перельмана.
51. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва у США.
52. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва Німеччини.
53. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва в Італії.
54. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва у Великій Британії.
55. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва у Франції.
56. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва у Бельгії.
57. Класична і сучасна риторика: порівняльний аналіз.
58. Історія розвитку ораторського мистецтва в Україні.
59. Погляди на ораторське мистецтво Феофана Прокоповича.
60. Погляди на ораторське мистецтво першого ректора Харківського університету І. С. Ризького.
61. Сучасний стан розвитку ораторського мистецтва в Україні.
62. Образ ідеального оратора.
63. Імідж оратора.
64. Мовний паспорт оратора.
65. Оратор у сучасному світі.
66. Вимоги до сучасного оратора.
67. Комунікативна компетентність оратора.
68. Види пам'яті як ознака характеристики аудиторії.
69. Види уваги в аудиторії як ознака характеристики аудиторії.
70. Прийоми та способи концентрації уваги слухачів в аудиторіях різних типів.
71. Маніпулятивна природа аудиторії.

72. Основні складові маніпулятивного впливу оратора на аудиторію.

73. Відповідальність оратора під час виступу перед аудиторією.

74. Особливості і характеристики етапів діяльності сучасного оратора.

75. Особливості виступу оратора у складній (негативно настроєній) аудиторії.

76. Шляхи встановлення контакту оратора з сучасною аудиторією.

77. Шляхи досягнення зворотного зв'язку «лектор-слухач».

78. Публічне мовлення як спілкування з колективом співрозмовників.

79. Проблеми лектора-початківця та шляхи їх вирішення.

80. Місце стратегії і тактики оратора у підготовці публічного виступу.

81. Зміст і структура стратегії оратора.

82. Проблеми стратегії оратора.

83. Зміст і структура тактики оратора.

84. Проблеми тактики оратора.

85. Суть і значення поняття «анатомія промови».

86. Композиційні прийоми викладення інформації.

87. Засоби активізації слухачів видатних ораторів.

88. Тактичні помилки у виступах ораторів, шляхи їх усунення.

89. Запобігання помилкам у побудові стратегії і тактики оратора.

90. Вплив характеристики аудиторії на розробку стратегії і тактики оратора.

91. Місце концептуального закону ораторського мистецтва у побудові стратегії виступу оратора.

92. Головні формально-логічні закони.

93. Сутність й структура доведення: теза, аргументи й демонстрація.

94. Доказ і його структура. Види доказів.

95. Правила і помилки висунення тези.
96. Аргументи як логічна основа доказу.
97. Правила і помилки аргументації.
98. Правила і помилки демонстрації.
99. Сутність спростування і способи його реалізації.
100. Використання логічних законів у мовній практиці юристів.
101. Хитрощі логічної аргументації.
102. Основні прийоми логічного переконання.
103. Мистецтво доведення у судовому процесі.
104. Доведення як ключовий фактор у судовій практиці.
105. Причини логічних помилок у публічних виступах.
106. Риторичні методи аргументації.
107. Місце та роль доказу в риторичі юриста.
108. Юридична аргументація та її структурні елементи.
109. Феномен Цицерона: теорія і практика риторичної аргументації.
110. Особливості аргументації європейського Середньовіччя (роль університетів).
111. Підходи до аргументації у Новітній час.
112. Основи культури мовлення.
113. Публічний виступ: позамовні та мовні складники.
114. Мовленнєвий етикет – важлива складова культури ділового спілкування.
115. Засоби створення образності мови.
116. Художні тексти у сучасних процесах мовотворення.
117. Культура мовлення як показник загальної культури особистості.
118. Мовленнєва компетентність як показник загальної культури особистості.
119. Мова – засіб спілкування, пізнання та вираження менталітету нації.
120. Українська мова – духовний генотип нашого народу.
121. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування.
122. Проблеми формування мовленнєвої культури.

123. Мова як обов'язковий компонент фахової культури юриста.

124. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.

125. Усна та писемна форми стилю.

126. Історія офіційно-ділового стилю в українських землях.

127. Стиль засобів масової інформації: традиції і тенденції сьогодення.

128. Культура і стиль промови прокурора.

129. Культура і стиль промови адвоката.

130. Місце техніки мовлення у переконанні аудиторії.

131. Проблеми техніки мовлення, шляхи їх вирішення.

132. Основні характеристики голосу оратора.

133. Способи оволодіння необхідними характеристиками голосу.

134. Логіко-інтонаційні закономірності промови.

135. Інтонаційно-виразні прийоми оратора.

136. Специфіка використання інтонаційних прийомів видатними ораторами.

137. Мовні ноти, правила їх використання.

138. Техніка мовлення ораторів сучасності.

139. Управління аудиторією: поняття, проблеми.

140. Прийоми управління аудиторією.

141. Місце прийомів техніки мовлення в управлінні аудиторією.

142. Міміка і жести як складова техніки мовлення.

143. Роль Сократа, Платона та Аристотеля в усвідомленні природи судового красномовства.

144. Юридичні норми в Корані та їх розвиток у шаріаті.

145. Розвиток судового та політичного красномовства в незалежній Україні.

146. Особливості комунікативної стратегії виступу юриста.

147. Соціальний контекст юридичного красномовства як чинник стратегії та тактики.

148. Правовий контекст юридичного красномовства як

чинник стратегії та тактики.

149. Формально-процесуальний контекст юридичного красномовства як чинник стратегії та тактики.

150. Соціально значущі факти та законодавство як предмет мовного спілкування у правовій сфері.

151. Засоби процесуального впливу та їх значення для підготовки судового виступу.

152. Особливості використання засобів образності у судовому виступі.

153. Етичні стандарти судового виступу.

154. Застосування мовних штампів і кліше у судовому виступі.

155. Соціально-психологічні прийоми активізації аудиторії та їх застосування судовим оратором.

156. Способи аргументації у судовому виступі.

157. Характеристика судової аудиторії та їх врахування при підготовці виступу.

158. Переконавання як соціально-психологічна основа виступу.

159. Інформаційна база судового виступу.

160. Композиційні прийоми у судовій промові.

161. Особливості мови права.

162. Основні стилі юридичної мови.

163. Офіційно-діловий стиль юридичної мови: підстилі, стильові риси, специфічні засоби.

164. Функції, підстилі, стильові риси, специфічні засоби юридичної публіцистики.

165. Функції і підстилі наукового стилю мови правника.

166. Основні ознаки розмовного стилю в юридичній стилістиці.

167. Якості промови, що забезпечують успіх виступів з правової тематики.

168. Загальні принципи судової промови.

169. Специфічні принципи судової промови.

170. Судова риторика як жанр красномовства.

171. Історія судової риторики в Європі.

172. Історія світової судової риторики.

173. Історія судової риторики в Україні.
174. Культура судової промови: національні особливості.
175. Етика судових дебатів у різних національних культурах.
176. Промова державного обвинувача у суді.
177. Захисна промова у суді.
178. Судові дебати як основна форма правової взаємодії.
179. Етика судової риторики.
180. Етика судового рішення.
181. Психологічна підготовка риторика у суді.
182. Еристична діалектика Артура Шопенгауера.
183. Видатні юристи про мистецтво суперечки.
184. Суперечка як вид комунікації.
185. Місце та роль полеміки в ораторській діяльності.
186. Полеміка, дискусія та диспут: проблеми взаємозв'язку.
187. Сутність та види полеміки.
188. Принципи та прийоми полеміки.
189. Види полемічних «хитрощів» у полеміці.
190. Характеристика питань у полеміці.
191. Види відповідей у полеміці.
192. Особливості використання питань в юридичній діяльності.
193. Змагальність судових дебатів.
194. Полемічна культура судових дебатів.

3. Складання термінологічних словників

Термінологічний словник – це словник термінів та визначень певної галузі знань.

Термінологічний словник з ораторського мистецтва має містити тлумачення змісту його термінів або персональних здобутків провідних ораторів чи теоретиків риторики.

Термінологічний словник за однією із зазначених нижче тем має містити не менше 30 термінів. Рекомендований принцип організації словникових статей – алфавітний.

ТЕМИ ДЛЯ СКЛАДАННЯ СЛОВНИКА

1. Ораторське мистецтво як навчальна дисципліна

Предмет і функції ораторського мистецтва. Роль ораторського мистецтва у професійній діяльності юриста. Роди та види ораторського мистецтва. Загальна характеристика основних видів соціально-політичного, академічного, юридичного, ділового, соціально-побутового, богословсько-церковного та інших родів красномовства. Закони ораторського мистецтва. Історія ораторського мистецтва. Ораторське мистецтво в Україні.

2. Взаємодія оратора та аудиторії

Функції оратора. Вимоги до оратора. Індивідуально-психологічні якості й мовні типи оратора. Фази та етапи діяльності оратора. Поняття «аудиторія», її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні. Характеристика мотивів діяльності аудиторії: матеріальних, духовних (інтелектуальних, естетичних, моральних). Фази стану уваги аудиторії. Увага як складова психологічної характеристики аудиторії, її види та властивості. Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора. Рівні розуміння й мислення в характеристиці аудиторії. Суб'єктивні й об'єктивні перешкоди контакту аудиторії і оратора та способи їх подолання. Проблема подолання психологічних бар'єрів в аудиторії: способи вирішення. Типи аудиторії за ставленням до оратора або промови.

3. Стратегія і тактика оратора

Стратегія оратора, її місце і значення у діяльності оратора. Структура й етапи побудови стратегії. Зміст роботи оратора у розробці концепції, завдання, надзавдання та тези. Тактика оратора. Головні елементи тактики. Визначення основних категорій тактики: принципи, способи, прийоми та їх

види. Анатомія промови. Прийоми викладення інформації у промові оратора. Засоби активізації слухачів як прояв тактики оратора. Тактичні помилки, шляхи їх усунення.

4. Доказ у публічному виступі

Поняття й структура доказу. Правила і помилки висування тези. Аргументи як логічна основа доказу. Правила й помилки демонстрації. Закони логіки у промові оратора. Спростування і способи його реалізації.

5. Культура і стиль мови

Поняття «культура мови». Характеристика мовленнєвого закону. Загальні ознаки мовної культури оратора. Образність мови: засоби її створення. Види тропів та фігур. Поняття «стиль публічного виступу». Види стилів. Умови вибору стилю промови. Індивідуальний стиль оратора, проблеми його створення і шляхи оволодіння ним.

6. Техніка мовлення

Поняття й основні компоненти техніки мовлення. Характеристика голосу як інструменту оратора. Логіко-інтонаційні закономірності промови. Інтонаційно-виразні прийоми, їх місце й специфіка у переконанні аудиторії. Мовні ноти: призначення, зміст. Правила роботи з мовними нотами.

7. Виникнення та розвиток красномовства юриста

Виникнення судового красномовства у Давній Греції. Римський період античного судового красномовства. Формування нових засад європейського судового красномовства в епоху Середньовіччя та Нового часу. Становлення та розвиток вітчизняного красномовства юриста: у лоні російського юридичного красномовства XVII – XX ст. та

радянського періоду розвитку мистецтва слова юриста; сучасний розвиток українського юридичного красномовства.

8. Підготовка промови юриста

Основні етапи підготовки юридичної промови: визначення теми, формулювання мети, складання плану, збирання матеріалу, його систематизація, обмірковування та аналіз. Письмова фіксація тексту промови. Форми репетиції.

Основні типи підготовки до виголошення промови.

Композиція виступу. Характеристика її складових: вступу, основної частини, висновків.

9. Ділове красномовство юриста

Особливості мови права. Основні стилі юридичної мови. Офіційно-діловий стиль юридичної мови: підстили, стильові риси, специфічні засоби. Функції, підстили, стильові риси, специфічні засоби юридичної публіцистики. Функції і підстили наукового стилю мови правника. Основні ознаки розмовного стилю в юридичній стилістиці. Якості промови, завдяки яким забезпечується успіх виступів на правову тематику. Загальні принципи судової промови. Специфічні принципи судової промови.

10. Судове красномовство

Місце мовного спілкування у судовому процесі. Особливості використання законів та правил загальної риторики. Типи судових виступів юриста залежно від виду провадження, стадії процесу, процесуального статусу. Їх спільність та відмінності. Умови ефективності судового виступу: переконливість, використання логічних та мовних засобів, оптимальність тактики, аргументованість, юридична виразність, «розумна достатність» у використанні емоційно-психологічних прийомів. Особливості підготовки стратегії та тактики мовної поведінки у судовому процесі. Врахування

соціального та правового контексту. Зміст основних способів підготовки судового виступу: аналіз матеріалів справи, вивчення законодавства та судової практики (судових прецедентів), дослідження доктринальних підходів і тлумачень та непроцесуального спілкування з учасниками процесу. Комунікативна та процесуальна специфіка судового виступу юриста. Єдність і відмінність професійної етики та етики мовного спілкування. Обмеження у використанні «мовної гри», «чорної риторики», маніпулятивних прийомів.

11. Полеміка у діяльності юриста

Полеміка як форма ораторського мистецтва: сутність, принципи, прийоми. Культура полеміки. Види полемічних «хитрощів» у полеміці. Характеристика запитань і відповідей у полеміці. Види запитань і відповідей. Особливості використання запитань у судовій практиці як складова судового розгляду. Учасники судових дебатів. Послідовність виступів сторін у судових спорах. Репліка як обов'язковий елемент судових спорів. Змагальність судових спорів.

4. Бібліографічний опис літератури

Бібліографічний опис літератури – науковий опис і систематизація творів друку та писемності, їх виявлення і відбір, складання їх переліків, покажчиків та інформаційних видань; збір і формування відповідного списку літератури, який дає уявлення про існуючі монографії, дисертації, автореферати дисертацій, статті та інші джерела, присвячені окремій проблемі або персоні.

Бібліографічний опис літератури здійснюється за індивідуальним завданням викладача. Його можна робити за відповідною тематикою, персоналією тощо. Загальний обсяг повинен становити понад 50 джерел.

Наведемо деякі Інтернет-ресурси, які можна використовувати при складанні бібліографічного опису літератури з окремих проблем ораторського мистецтва.

Електронні адреси провідних бібліотек України

Назви установ	Сайт
<i>1</i>	<i>2</i>
Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського	www.nbuv.gov.ua
Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого	http://nlu.org.ua/
Одеська державна наукова бібліотека	http://odnb.odessa.ua/
Вінницька ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва	http://library.vn.ua/
Волинська державна ОУН ім. Олени Пчілки	www.ounb.lutsk.ua
Дніпропетровська ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія	www.libr.dp.ua
Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка	http://lib.if.ua/
Кіровоградська ОУНБ ім. Д. І. Чижевського	www.library.kr.ua
Луганська ОУНБ	http://library.lg.ua/uk
Миколаївська ОУНБ	www.reglibrary.mk.ua
Одеська ОУНБ ім. М. Грушевського	http://biblioteka.od.ua/
Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського	http://www.library.pl.ua/
<i>Продовження табл.</i>	
<i>1</i>	<i>2</i>
Рівненська ОУНБ	www.libr.rv.ua
Сумська ОУНБ	http://ounb.sumy.ua
Тернопільська ОУНБ	www.library.te.ua
Харківська ОУНБ	www.library.kharkov.ua
Херсонська ОУНБ ім. О. Гончара	www.lib.kherson.ua
Хмельницька ОУНБ ім. М. Островського	www.ounb.km.ua
Черкаська ОУНБ ім. Т. Шевченка	www.library.ck.ua
Чернігівська ОУНБ ім. М. Івасюка	www.library.cv.ua
Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка	http://libkor.com.ua/
Публічна бібліотека ім. Лесі Українки м. Києва	http://lucl.kiev.ua/
Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потушняка	www.biblioteka.uz.ua

Більш докладний каталог бібліотек України можна знайти за адресою: <http://www.ukrlibworld.kiev.ua>

Розгорнутий пошук інформації з російських електронних ресурсів можна провести, скориставшись сайтом Російської державної бібліотеки: <http://www.rsl.ru>

Англомовні електронні ресурси доступні через сайт Британської бібліотеки: <http://www.bl.uk>

Допоможе при складанні бібліографічного опису англомовних видань сайт бібліотеки Конгресу США: <https://www.loc.gov/> та система її бібліографічних каталогів: <https://catalog.loc.gov/>

Д О Д А Т К И

Додаток 1

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛА

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра соціології та політології

Ораторське мистецтво сучасної України

(етюд)

Виконав студент 4 гр. II курсу
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Сидоренко Ігор Іванович
Науковий керівник –
д-р філос. наук,
проф. Клімова Галина Павлівна

Харків
2021

Додаток 2

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ЛІТЕРАТУРИ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
<u>Книги:</u> один автор	Бондаренко В. В. Риторика: навч. посіб. / Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: ХНАДУ, 2013. 111 с.
два автори	Василенко В. А., Герман В. В. Академічна риторика: навч. посіб. для студентів гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка, Сум. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми: Наталуха А. С., 2011. 275 с.

три та чотири автори	Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2010. 224 с.
п'ять та більше авторів	Ораторське мистецтво: підручник / М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова та ін.; за ред. М. П. Требіна і Г. П. Клімової. 2-ге вид. Харків: Право, 2015. 208 с.
<u>Багатотомне видання</u>	Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю. П. Битяка. 576 с.
<u>Законодавчі та нормативні документи</u>	Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 р. № 180-XIV. <i>Відомості Верховної Ради України</i> . 1998. № 50/51. Ст. 310.
<u>Перекладні видання</u>	Кінг П. Стратегії і тактики спілкування. Як знайти спільну мову з кожним / пер. з англ. М. Восковнюк. Київ: Книголав, 2017. 119 с.
<u>Словники</u>	Соціологія права: енциклопедичний словник / Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2020. 984 с.

Продовження табл.

<u>1</u>	<u>2</u>
<u>Складові частини:</u>	
книги	Яковюк І. В. Правова культура як детермінанта розвитку правової системи. <i>Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства</i> : монографія / за ред. Ю. П. Битяка та І. В. Яковюка. Харків: Право, 2007. С. 45–89.
збірника	Требін М. П. Український транзит в контексті стратегії реформ. <i>Гілея</i> : наук. вісн.: зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ: ВІР УАН, 2011. Вип. 50. С. 603–609.
журналу	Клімова Г. П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищої освіти України. <i>Право та інновації</i> . 2015. № 1. С. 11–18.

іноземного журналу	Sanderson G. A foundation for the internationalization of the academic self. <i>Journal of Studies in International Education</i> . 2018. Vol. 12. Issue 3. P. 276–307.
енциклопедії	Требін М. Партія політична. <i>Політична енциклопедія</i> / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парлам. вид-во, 2011. С. 543–545.
<u>Тези доповідей</u>	Требін М. П. Освіта в умовах глобалізації. <i>Матеріали III Міжнародної наукової конференції «Студентська молодь в умовах глобалізації»</i> (м. Дніпро, 21 квіт. 2017 р.) / відп. за вип. В. В. Кривошеїн. Дніпро: Грані, 2017. С. 29–33.
<u>Автореферати дисертацій</u>	Марченко Ю. В. Антитерористична діяльність як складова національної безпеки (політологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. політ. наук: 21.01.01. Київ. 2005. 20 с.
<u>Електронні ресурси</u>	Петрова Л. О., Панфілов О. Ю. Гендерна рівність в армії: участь жінок у військових діях в Антитерористичній операції (операції Об'єднаних сил). <i>Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил</i> . 2020. № 2. С. 19–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZKhUPS_2020_2_5 (дата звернення: 10.02.2021).

З М І С Т

Загальні методичні поради.....	3
Тематика індивідуальних науково-дослідницьких завдань та методичні поради до них.....	5
1. Анотування прочитаної додаткової літератури.....	5
2. Есе, етюди, реферати.....	6
3. Складання термінологічних словників.....	15
4. Бібліографічний опис літератури.....	19
Додатки.....	21

Навчальне видання

Електронне видання

**ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО»**

методичні поради та завдання

для студентів II курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
денних факультетів

У к л а д а ч і: ТРЕБІН Михайло Петрович,
КЛІМОВА Галина Павлівна,
ВОДНІК Валентина Давидівна,
ВОЛЯНСЬКА Олена Володимирівна,
ПАНФІЛОВ Олександр Юрійович,
ПІДКУРКОВА Ірина Валеріївна,
ПОГРІБНА Вікторія Леонідівна,
ПОЛЩУК Ігор Олексійович,
САХАНЬ Олена Миколаївна

Відповідальний за випуск *М. П. Требін*

Редактор *Л. М. Рибалко*

Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*